

Ondernemerscultuur & Ondernemend gedrag in Vlaanderen: Situatie 2018

Vlaanderen
is economie, wetenschap
& innovatie

**STEUNPUNT
ECONOMIE &
ONDERNEMEN**

STEUNPUNT ECONOMIE & ONDERNEMEN

Vlamingenstraat 83 / 3550 B-3000 Leuven
www.steunpunt-economie-ondernemen.be

Beleidsrapport STORE 19-005

Ondernemerschapscultuur en ondernemend gedrag in Vlaanderen: situatie 2018

Jolien Roelandt en Petra Andries

-

Steunpunt Economie & Ondernemen
Universiteit Gent, Faculteit Economie en Bedrijfskunde

-

April 2019

1. Inleiding

In de tweede helft van 2018 voerde het nieuwe Steunpunt Ondernemerschap en Regionale Economie (STORE 2.0) zijn derde onderzoek uit naar de ondernemerscultuur en het ondernemend gedrag in Vlaanderen anno 2018. De resultaten, gepresenteerd in dit rapport, zijn gebaseerd op een telefonische enquête bij een representatieve steekproef van 1275 inwoners van Vlaanderen, tussen 18 en 64 jaar oud. De steekproef is, net als bij het onderzoek van 2016 en 2017 (Andries et al., 2017 en 2018), gestratificeerd naar leeftijd, gender, en opleidingsniveau. De resultaten zijn ook gewogen op basis van deze drie dimensies. De methodologie en vraagstelling is zeer gelijkaardig aan die van het vorige Steunpunt Ondernemerschap en Regionale Economie, wat maakt dat de resultaten vergelijkbaar zijn met Vlaamse cijfers voor eerdere jaren (zie ook Holvoet, Bosma, en Crijsns, 2015a en 2015b) en met internationale gegevens uit de Global Entrepreneurship Monitor (GEM) (Global Entrepreneurship Research Association, 2019).

Wat de internationale vergelijking betreft, zal verwezen worden naar de referentielanden Nederland, Luxemburg, Frankrijk, Duitsland, het Verenigd Koninkrijk en Zweden.

2. De belangrijkste resultaten anno 2018

Maatschappelijke perceptie van ondernemerschap

Verschillende onderdelen van de bevraging polsten naar de perceptie en zichtbaarheid van ondernemerschap in België. Meer dan de helft van de Vlamingen (56%) meent dat ondernemerschap over het algemeen als een wenselijke carrièrekeuze wordt beschouwd. Vlaanderen scoort hiermee hoger dan Luxemburg (49%), Duitsland (50%), en Zweden (49%), gelijk aan het Verenigd Koninkrijk (56%), en lager dan Frankrijk (59%). Toch blijven we – net als in het verleden - ver achter Nederland dat met 82% het tweede hoogst scoort van alle Europese landen (Global Entrepreneurship Research Association, 2019).

Ongeveer 60% van de Vlamingen geeft aan dat succesvolle ondernemers in Vlaanderen aanzien en respect genieten, wat iets lager ligt dan de cijfers voor 2016 (65%) en 2017 (70%) (zie Appendix). Vlaanderen scoort hiermee ook opnieuw lager dan de referentielanden Nederland (63%), Frankrijk (71,5%), Zweden (72%), Luxemburg (74%), Duitsland (75%) en het Verenigd Koninkrijk (76%) (Global Entrepreneurship Research Association, 2019).

Daarnaast vindt 51% van de Vlamingen dat men vaak verhalen over succesvolle jonge bedrijven ziet in de media, wat gelijkaardig is aan de referentielanden Luxemburg (49%), Duitsland (50%) en Frankrijk (53%), maar lager dan het Verenigd Koninkrijk (58,5%), Zweden (63%) en Nederland (65%) (Global Entrepreneurship Research Association, 2019).

Verder geeft, maar liefst 57% aan persoonlijk iemand te kennen die de voorbije twee jaar een zaak heeft opgericht. Net als in 2016, 2017 en 2018, liggen deze cijfers dus beduidend hoger dan in het verleden (zie Appendix). Ook had ongeveer 24% van de Vlamingen in het verleden ooit een eigen zaak.

Bijkomende analyse toont aan dat vooral jongeren tussen 18 en 29 jaar, en 55-plussers aangeven dat ondernemerschap in Vlaanderen als een wenselijke carrièrekeuze wordt beschouwd. Van de Vlamingen tussen 18 en 29 jaar geeft maar liefst 67% aan dat succesvolle ondernemers in Vlaanderen aanzien en respect genieten. Universitair (Bachelor, Master of Doctoraat) beschouwen ondernemerschap over het algemeen minder als een wenselijke carrièrekeuze (45%) dan Vlamingen met een lager opleidingsniveau. Van de Vlamingen die geen diploma middelbaar onderwijs behaalden,

beschouwt maar liefst 71% ondernemerschap als een goede carrièrekeuze, ook al geeft slechts 54% van hen aan dat succesvolle ondernemers in Vlaanderen aanzien en respect genieten.

Individuele zelfperceptie

Wanneer we kijken naar de individuele percepties van ondernemerschap, zien we dat 42% van de Vlamingen denkt dat er zich in de komende 6 maanden goede opportuniteiten zullen voordoen om een bedrijf op te richten. Dit is zeer gelijkaardig aan het cijfer voor 2017 (zie Appendix). Vlaanderen doet hiermee beter dan Frankrijk (35%), gelijkaardig aan Duitsland (42%), en het Verenigd Koninkrijk (44%), maar blijft achter op Luxemburg (55%), Nederland (67%), en Zweden (82%) (Global Entrepreneurship Research Association, 2019).

Wanneer we kijken naar het vertrouwen van de Vlamingen in hun eigen kunnen, zien we dat net als in 2017 maar liefst 56% over de nodige kennis, vaardigheden en ervaring denkt te beschikken om een zaak te starten. Nooit eerder was dit cijfer zo hoog. Of we hier effectief van een trend kunnen spreken, zal pas blijken uit de cijfers van volgend jaar. Vlaanderen scoort hier in vergelijking met de referentielanden dan ook het best. Frankrijk (37,5%), Duitsland (38%), Zweden (38%), Luxemburg (44%), Nederland (46%) en het Verenigd Koninkrijk (47%) scoren hier lager dan Vlaanderen.

Toch geeft nog steeds 46% van de Vlamingen die opportuniteiten zien aan dat angst om te falen hen zou tegenhouden om een zaak te starten, wat in lijn ligt met de historische cijfers (zie Appendix). Dit cijfer blijft, behalve in het geval van Luxemburg (47%), hoger dan in de referentielanden: Vlaanderen scoort op angst om te falen nog steeds hoger dan Frankrijk (33%), Nederland (35%), Duitsland (35%), Zweden (37%) en het Verenigd Koninkrijk (38%).

We merken dat Vlamingen tussen 30 en 44 jaar de meeste opportuniteiten zien (48 à 49%), en dat jongeren (18-29 jaar) hun eigen ondernemerschapscompetenties het laagst inschatten. Slechts 31% van de jongeren denkt over de nodige competenties te beschikken om een eigen zaak te starten. Verder zien mannen beduidend meer opportuniteiten om een onderneming te starten dan vrouwen (47% versus 37%), hebben ze minder angst om te falen (39% versus 55%), en schatten zij hun ondernemerschapscompetenties ook hoger in: 65% van de mannen versus 46% van de vrouwen denkt over de nodige competenties te beschikken om een zaak te starten. Hoger opgeleiden zien meer opportuniteiten dan lager opgeleiden, maar geven ook het meest aan dat angst om te falen hen zou tegenhouden om een zaak op te starten (53%).

Startersactiviteiten

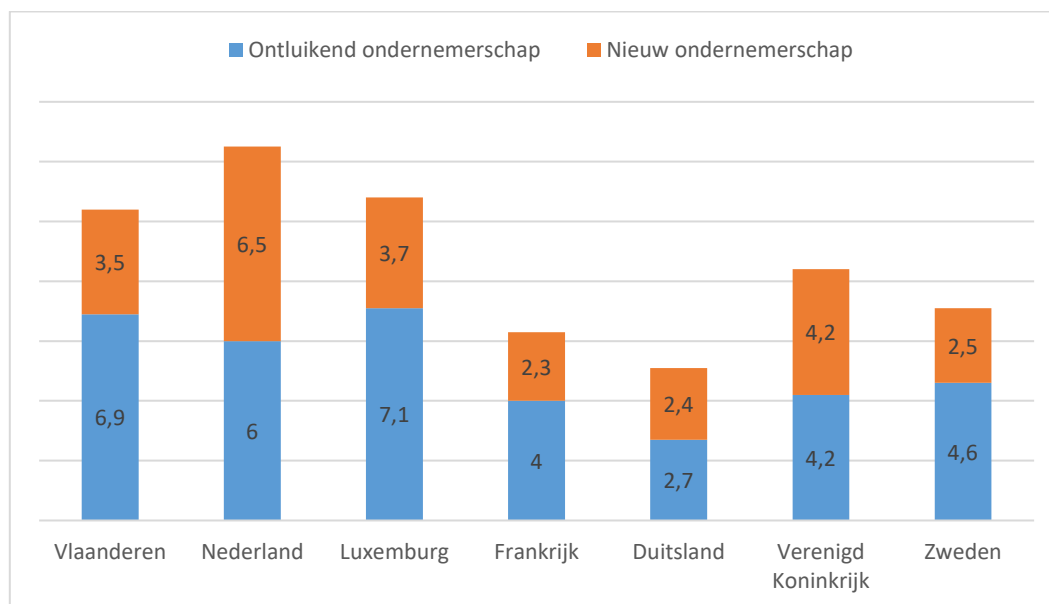
De studie ging ook na hoeveel personen in de totale bevolking tussen 18-64 jaar aangeven (a) actief betrokken te zijn bij het opstarten van een nieuwe onderneming (ontluikend ondernemerschap) of (b) leiding te geven aan een eigen bedrijf dat minder dan 3,5 jaar oud is (nieuw ondernemerschap)¹. Net zoals in vroegere studies en in de internationale GEM studie, wordt het onderscheid tussen 'ontluikend' en 'nieuw' ondernemerschap bepaald op basis van uitbetaling van lonen, salarissen, of betalingen in natura door de nieuwe onderneming. Bij uitbetaling sinds minder dan 3 maanden

¹ Respondenten geven zelf aan of ze betrokken zijn bij startups. Deze indicator is dus gebaseerd op zelfidentificatie en verschilt van andere indicatoren die gebaseerd zijn op registraties en administratieve data.

spreken we van ‘ontluikend ondernemerschap’. Bij uitbetaling sinds meer dan 3 maanden maar minder dan 42 maanden spreken we van ‘nieuw ondernemerschap’.

Uit de bevraging blijkt dat maar liefst 6,9% van de Vlamingen een onderneming aan het opstarten is. De stijgende trend van de voorbije jaren zet zich dus verder (zie Appendix). Verder leidt 3,5% van de Vlamingen een eigen onderneming die minder dan 3,5 jaar oud is (‘nieuw ondernemerschap’). Dit is gelijkaardig aan de cijfers van 2017 (zie Appendix). Bijgevolg zien we opnieuw een historisch record in de totale ondernemersactiviteit in Vlaanderen. In totaal was 10,4% van de bevolking tussen 18-64 jaar actief als ontluikend of nieuw ondernemer². In Figuur 1 worden ook het ontluikend en nieuw ondernemerschap in de referentielanden in kaart gebracht. We zien dat Vlaanderen, in termen van de totale ondernemersactiviteit, beduidend hoger scoort dan Frankrijk (6,1%), Duitsland (5,0%), Zweden (6,8%) en Verenigd Koninkrijk (8,2%). Wel blijven we nog achter op Luxemburg (10,7%) en Nederland (12,3%).

Figuur 1: Ontluikend en nieuw ondernemerschap in referentielanden als % van de bevolking

Bron referentielanden: Global Entrepreneurship Research Association, 2019.

We zien dat de leeftijdscategorieën van de 30 tot 34-jarigen (met een totale ondernemerschapsactiviteit van 15,4%) en de 35 tot 44-jarigen (met een totale ondernemerschapsactiviteit van 16,4%) het meest ondernemend zijn. Opmerkelijk is ook dat 5,0% van de Vlamingen tussen 55 en 64 jaar bezig is een eigen zaak op te starten en 3,9% van hen een eigen onderneming leidt die minder dan 3,5 jaar oud is. Vrouwen ondernemen minder dan mannen. Ongeveer 5% van de vrouwen en 9% van de mannen is bezig een eigen zaak op te starten. Verder leidt 2,7% van de vrouwen en 4,3% van de mannen een eigen onderneming die minder dan 3,5 jaar oud is.

Aan de Vlamingen die bezig zijn een zaak op te starten (‘ontluikende ondernemers’) en/of die een eigen onderneming leiden die minder dan 3,5 jaar oud is (‘nieuwe ondernemers’), werd gevraagd of zij bekend zijn met de maatregelen van de Vlaamse Overheid. De kennis van de maatregelen varieert

² Deze indicator is vergelijkbaar met de TEA-indicator (Total Early-stage Entrepreneurial Activity) uit de GEM studie.

tussen de 24% en de 56%, afhankelijk van de specifieke maatregel. De gedetailleerde cijfers worden weergegeven in Tabel 2. Merk wel op dat deze cijfers gebaseerd zijn op een vrij beperkt aantal respondenten, en dat ze dus met voorzichtigheid geïnterpreteerd moeten worden.

Tabel 2: Bekendheid met overheidsmaatregelen

Maatregel	% ondernemers met kennis van deze maatregel
Subsidies voor innoveren, investeren, opleiding en advies, gegeven door het Agentschap Innoveren & Ondernemen, zoals de kmo-portefeuille, de kmo-groeisubsidie, de ecologiepremie+,...	56%
Coaching- en adviestrajecten gefinancierd door het Agentschap Innoveren & Ondernemen, zoals go4Business, Start Me Up, Maak werk van je zaak, Finmix Bedrijfsfinanciering,...	40%
Subsidies, advies en begeleiding voor exporteren en internationaliseren, gegeven door Flanders Investment & Trade	24%
Producten van Participatiemaatschappij Vlaanderen (PMV), zoals de winwinlening, de startlening+, de kmo-cofinanciering, waarborgen, risicokapitaal,...	34%
De subsidiedatabank van het Agentschap Innoveren & Ondernemen (www.subsidiedatabank.be)	28%

Intrapreneurship

Ondernemend gedrag kan zich niet enkel manifesteren als het opstarten van nieuwe ondernemingen, maar ook als 'intrapreneurship', i.e. het initiëren van nieuwe activiteiten als werknemer van een gevestigde onderneming. Eerder onderzoek toont aan dat intrapreneurship tweemaal zoveel voorkomt in landen met hoge inkomsten dan in landen met lage inkomsten, en dat landen met lage ondernemersactiviteiten (zoals België in het verleden) typisch meer intrapreneurship vertonen (Bosma, Stam, Wennekers, 2011).

Net als vroegere internationale GEM-studies gebruikt deze studie volgende criteria voor het identificeren van intrapreneurship:

- De respondent is fulltime of part-time werknemer;
- De respondent was de voorbije drie jaar betrokken bij de ontwikkeling van nieuwe activiteiten voor zijn/haar belangrijkste werkgever. Hieronder verstaan we het ontwikkelen of op de markt brengen van nieuwe goederen of diensten, het opzetten van een nieuwe businessunit, een nieuwe vestiging of dochtermaatschappij;
- De respondent had in deze activiteiten een leidersrol (in tegenstelling tot een ondersteunende rol).

Van alle Vlamingen had 14,2% in de voorbije drie jaar een leidersrol bij de ontwikkeling van nieuwe activiteiten voor zijn of haar werkgever (intrapreneurship gedefinieerd in brede zin). Ongeveer 10,9%

van alle Vlamingen was ook op het moment van de bevraging actief als intrapreneur (intrapreneurship gedefinieerd in enge zin)³. In het midden van de professionele carrière (leeftijd 35-44 jaar), is de kans op intrapreneurship het grootst. Vooral jongeren (18-29 jaar) zijn beduidend minder actief als intrapreneur. Mannen en hoogopgeleiden zijn vaker intrapreneur dan vrouwen of personen met een lager opleidingsniveau. De cijfers rond intrapreneurship liggen hiermee beduidend hoger dan in vorige jaren. Of we hier effectief van een trend kunnen spreken, zal pas blijken uit de cijfers van volgend jaar.

Financiering van ondernemers

Van alle Vlamingen heeft 6,3% de laatste drie jaren geld geïnvesteerd in een nieuwe zaak die door iemand anders opgestart werd. Dit ligt in lijn met de cijfers voor 2016 en 2017. Gemiddeld investeerde men ongeveer €21.000. Aangezien dit gemiddelde vertekend wordt door enkele grote investeringen, berekenden wij ook de mediaan, dewelke €11.000 bedraagt. Vrouwen investeren minder vaak dan mannen (4,8% versus 7,7%). Jongeren tussen 18 en 29 jaar investeren de kleinste bedragen, terwijl Vlamingen tussen 55 en 64 jaar de grootste investeringen doen.

3. Samenvatting

De studie toont een stabiel en positief beeld van de maatschappelijke perceptie rond ondernemerschap in Vlaanderen. Meer dan de helft van alle Vlamingen beschouwt ondernemen in 2018 als een interessante carrièrekeuze met hoge status, en kent een ondernemer die de voorbije twee jaar een zaak heeft opgericht. Het vertrouwen in de eigen competenties om te ondernemen stijgt en ongeveer 42% van de Vlamingen ziet opportuniteiten om te ondernemen. Maar ondanks de aanhoudende inspanningen van de Vlaamse Overheid op dit vlak, wordt bijna de helft van hen anno 2018 tegengehouden door de angst om te falen.

Deze positieve maatschappelijke perceptie en vertrouwen in het eigen kunnen blijft zich verder vertalen in een toename van het aantal Vlamingen dat bezig is een eigen zaak op te starten, en een stabilisatie van het aantal Vlamingen dat een eigen zaak leidt die minder dan 3,5 jaar oud is. De totale ondernemersactiviteit in Vlaanderen was nooit eerder zo hoog. De Vlaamse ondernemers blijken vrij goed op de hoogte te zijn van de maatregelen van de Vlaamse Overheid ter ondersteuning van ondernemerschap en innovatie, maar de kennis varieert sterk naargelang de specifieke maatregel. Tenslotte vertonen de cijfers voor intrapreneurship in Vlaanderen een stijging.

³ Global Entrepreneurship Research Association (2019) bevat geen cijfers rond intrapreneurship. Een internationale vergelijking is dus niet mogelijk.

4. Bronnenlijst

Andries, P., Rijssegem, L., Roelandt, J., Stappers, J., Vaznyte, E. (2017) Ondernemerscultuur en ondernemend gedrag in Vlaanderen: Situatie 2016. Steunpunt Economie en Ondernemen – UGent Beleidsrapport STORE-17-001.

Andries, P., Rijssegem, L., Roelandt, J. (2018) Ondernemerscultuur en ondernemend gedrag in Vlaanderen: Situatie 2017. Steunpunt Economie en Ondernemen – UGent Beleidsrapport STORE-18-003.

Bosma, N., Crijns, H., Holvoet, T. (2013a). Beleidsrapport STORE-B-12-004A Global Entrepreneurship Monitor 2011. Report for Belgium & Flanders.

Bosma, N., Holvoet, T., Crijns, H. (2013b). Beleidsrapport STORE-B-13-016 Global Entrepreneurship Monitor 2012. Report for Belgium & Flanders.

Bosma, N., Holvoet, T., Crijns, H. (2014). Beleidsrapport STORE-B-14-012 Global Entrepreneurship Monitor 2013. Report for Belgium & Flanders.

Bosma, N., Stam, E., Wennekers, S. (2011). Intrapreneurship versus independent entrepreneurship: A cross-national analysis of individual entrepreneurial behavior. Utrecht School of Economics, Tjalling C. Koopmans Research Institute, Discussion Paper Series 11-04.

Global Entrepreneurship Research Association (GERA) (2018). GEM Global Entrepreneurship Monitor: Global Report 2017/18. Babson Park, MA: Babson College, Santiago, Chile: Universidad del Desarrollo, Kuala Lumpur, Malaysia: Universiti Tun Tun Abdul Razak, Korea Entrepreneurship Foundation.

Global Entrepreneurship Research Association (GERA) (2017). GEM Global Entrepreneurship Monitor: 2016 Global Report. Babson Park, MA: Babson College, Santiago, Chile: Universidad del Desarrollo, Kuala Lumpur, Malaysia: Universiti Tun Tun Abdul Razak, Monterrey, Mexico: Tecnológico de Monterrey.

Holvoet, T., Bosma, N., en Crijns, H. (2015a). Beleidsrapport STORE-B-15-009- Global Entrepreneurship Monitor 2014. Report for Belgium & Flanders.

Holvoet, T., Bosma, N., en Crijns, H. (2015b). Bijlage Beleidsrapport STORE-B-15-009. Global Entrepreneurship Monitor 2014. Samenvatting voor Vlaanderen.

Holvoet, T., Bosma, N., en Crijns, H. (2016), "Global Entrepreneurship Monitor 2001-2015. 15 jaar GEM Vlaanderen: een overzicht," Beleidsrapport STORE-B-15-011.

Appendix: Indicatoren voor Vlaanderen 2003-2018 (als % van de populatie)

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Maatschappelijke perceptie																
Wenselijke carrièrekeuze	57	75	66	46	44	43	44	63	67	66	58	53	54	56	60	56
Aanzien en respect	52	69	74	54	51	44	48	53	59	60	54	54	57	65	70	60
Media-aandacht	42	48	52	42	43	41	37	45	48	55	41	50	54	40	45	51
Ondernemer in persoonlijke omgeving	33	31	37	30	35	29	30	22	23	15	17	17		51	51	57
Individuele zelfperceptie																
Opportunitetsdetectie	16	39	40	12	21	13	13	38	40	33	34	41	48	26	44	42
Vertrouwen in eigen kunnen	37	40	47	36	42	39	38	41	40	37	33	29	31	44	44	56
Angst voor falen ¹	25	34	26	26	24	32	22	36	39	42	47	50	49	50	50	46
Startersactiviteiten																
Ontluikend ondernemerschap	3.1	1.5	2.6	2.1	2.7	2.1	1.6	2.2	2.3	1.3	2.8	2.6	3.7	4.8	5.3	6.9
Nieuw ondernemerschap	1.5	1.2	1.3	1.2	0.7	1.0	1.8	1.3	2.5	1.6	1.7	2.2	2.0	1.6	3.4	3.5
Totale ondernemerschapsactiviteit	4.4	2.7	3.7	3.2	3.4	3.0	3.3	3.5	4.8	2.8	4.4	4.7	5.4	6.4	8.2	10.4
Intrapreneurship																
In brede zin (afgelopen 3 jaren)														7.0	5.1	14.2
In enge zin (momenteel)												4.8		5.4	4.5	10.9
Financiering van ondernemers																
Investeerder														5.8	7.5	6.3
Gemiddelde investering (in €)														11999	14679	21276 ²

¹ Hier uitgedrukt als percentage van de Vlamingen die in de komende 6 maanden goede opportuniteiten verwachten om een bedrijf te starten.

² De mediaan van de investeringen bedraagt €11000.

Bron: De cijfers voor 2003-2015 werden overgenomen uit Holvoet et al. (2016) en maken deel uit van de internationale GEM-studie. Deze cijfers werden aangevuld met Bosma et al. (2013a, 2013b en 2014), en Holvoet et al. 2015a. De cijfers voor 2016 en 2017 werden overgenomen uit Andries et al. (2017, 2018).

